

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmolowicz, Elzbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanislaw Swadzba,
Grazyna Wolska, Urszula Zagora-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Lopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politałaj: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Dariusz Kielczewski

Uniwersytet w Białymstoku

KONCEPCJA EKONOMII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie: Ekonomia zrównoważonego rozwoju (EKR) jest koncepcją ekonomicznych podstaw teorii i praktyki zrównoważonego rozwoju. Stanowi równocześnie propozycję nowej teorii ekonomii, która w większym stopniu, niż ekonomia ortodoksyjna, uwzględniałaby współczesne wyzwania gospodarcze, społeczne i ekologiczne. Wśród teorii ekonomicznych EKR sytuuje się obok nowej ekonomii instytucjonalnej i ekonomii rozwoju. W artykule przedstawiono podstawowe założenia EKR.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, ekonomia zrównoważonego rozwoju (EZR), kategorie EZR,

1. Wstęp

Problematyka zagadnień zrównoważonego rozwoju dotychczas była niejako zarezerwowana dla specjalistów podejmujących zagadnienia ekonomii środowiska i zasobów naturalnych zaliczanych do nurtu ekonomii środowiskowej (*environmental economics*)¹, ewentualnie do alternatywnego wobec niej nurtu zwanego ekonomią ekologiczną (*ecological economics*)². Była propozycją określenia zasad polityki ochrony środowiska oraz wchodziła w zakres ekonomik szczegółowych. Zarem jest to, jak do tej pory, poboczny nurt rozważań ekonomicznych, co pozostaje w sprzeczności z eksponowaniem kwestii zrównoważonego rozwoju w dokumentach międzynarodowych, Unii Europejskiej i Polski, które uznają ją za priorytet polityczny i fundamentalną zasadę gospodarowania. Sugeruje to, że w naukach ekonomicznych powinna rozpowszechnić się ekonomiczna teoria rozwoju zrównoważonego, proponująca całościową koncepcję sposobu funkcjonowania gospodarki.

¹ D. Pearce, *An intellectual history of environmental economics*, „Annual Review of Energy and the Environment” 2002, no. 27, s. 57-81.

² H. Daly, *Georgescu-Roegen versus Solow/Stiglitz*, „Ecological Economics” 1997, nr 3, s. 261-266; R. Costanza, *Visions, values, valuation and the need for an ecological economics*, „BioScience” 2001, nr 51, s. 459-468.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie, że rolę takiej teorii może spełnić ekonomia zrównoważonego rozwoju (EZR).

2. Geneza ekonomii zrównoważonego rozwoju

Propozycja wydzielenia dyscypliny (czy też teorii) ekonomicznej zwanej ekonomią zrównoważonego rozwoju została wypracowana w ramach badań i dyskusji naukowców związanych z polskimi i niemieckimi środowiskami współtworzącymi Polsko-Niemiecką Sieć Naukowców na rzecz Zrównoważonego Rozwoju³. Do najważniejszych postaci należą ze strony niemieckiej Holger Rogall⁴ oraz Hans Diefenbacher⁵, natomiast ze strony polskiej Bazyli Poskrobko⁶, Tadeusz Borys⁷, Eugeniusz Kośmicki⁸ oraz autor tego artykułu⁹. Uznano potrzebę rozwijania ekonomii zrównoważonego rozwoju, z czym wiąże się:

- rozszerzanie się pola badawczego w zakresie problematyki zrównoważonego rozwoju,
- dyskusja między ekonomią środowiskową i ekologiczną,
- próba doprowadzenia do wzrostu zainteresowania problematyką zrównoważonego rozwoju ze strony ekonomistów głównego nurtu.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju początkowo była kojarzona z ochroną środowiska. Problematyka ekologiczna dominowała w publikacjach oraz w oficjalnych dokumentach, deklaracjach i programach poświęconych rozwojowi zrównoważonemu aż do początku lat dziewięćdziesiątych¹⁰. Również obecnie większość autorów sprowadza tę kategorię do rozwoju społeczno-gospodarczego zrównoważonego ze środowiskiem przyrodniczym. Jest to interpretacja poprawna, ale niepełna, począwszy bowiem od obrad w Bergen Komisji do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska (Komisji Brundtland) w 1987 r., poprzez konferencję „Szczyt

³ O Sieci patrz: <http://www.deutsch-polnisches-netzwerk.de>.

⁴ H. Rogall, *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 2010.

⁵ H. Diefenbacher, *Rozwój zrównoważony – od postępu wiedzy do opracowania strategii politycznych*, [w:] *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, red. D. Kielczewski, Wyd. WSE, Białystok 2009, s. 194-208.

⁶ B. Poskrobko, *Metodologiczne aspekty ekonomii zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Ekonomia zrównoważonego rozwoju w świetle kanonów nauki*, red. B. Poskrobko, Wyd. WSE, Białystok 2011, s. 12-27.

⁷ T. Borys, *Warunki brzegowe ekonomii zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Ekonomia zrównoważonego rozwoju...*, s. 69-81.

⁸ E. Kośmicki, *Główne zagadnienia ekologizacji społeczeństwa i gospodarki*, Wyd. Ekopress, Białystok 2009.

⁹ D. Kielczewski, *Jakość życia i dobrobyt jako kategorie zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Od koncepcji ekorozwoju...*, s. 108-120.

¹⁰ Szerzej: D. Kielczewski, *Konsumpcja a perspektywy zrównoważonego rozwoju*, Wyd. UwB, Białystok 2008, s. 16-17.

Ziemi” w 1992 r. w Rio de Janeiro aż po ustalenia konferencji w 2002 r. w Johannesburgu, dostrzegalne jest stopniowe rozszerzanie zakresu problemów, których rozwiązanie stanowi ambicją polityki zrównoważonego rozwoju. Podejmowane są też takie problemy, jak: głód i ubóstwo, marginalizacja grup społecznych dyskryminowanych na rynku pracy (mniejszości narodowe i rasowe, kobiety, osoby niepełnosprawne), ochrona różnorodności i tożsamości kulturowej w warunkach globalizującej się gospodarki, nierówności dochodowe na świecie, demokratyzacja życia społecznego, zagrożenie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Polityka zrównoważonego rozwoju w świetle tych dokumentów jest całościową strategią równoczesnego podejmowania współczesnych problemów gospodarczych, społecznych i ekologicznych¹¹. Dlatego należy tę koncepcję interpretować jako rozwój społeczno-gospodarczy zrównoważony ze środowiskiem przyrodniczym oraz realizujący społeczne oczekiwania i aspiracje w zakresie perspektyw zaspokojenia potrzeb i samorealizacji.

Geneza ekonomii zrównoważonego rozwoju ma korzenie także w dyskusji między ekonomią środowiskową a ekonomią ekologiczną. Pierwszy z nurtów jest koncepcją ekonomizacji środowiska przyrodniczego. Stąd ekonomiści środowiskowi podejmują w swoich analizach takie zagadnienia, jak internalizacja (uwewnętrznienie) kosztów zewnętrznych związanych z degradacją środowiska przyrodniczego, optymalizacja relacji między wzrostem gospodarczym i ochroną środowiska, wycena walorów i zasobów środowiska, ekonomiczne podstawy gospodarowania zasobami odnawialnymi i nieodnawialnymi. Istotą podejścia badawczego tego nurtu jest założenie, że nie ma lepszego sposobu alokacji zasobów (w tym zasobów środowiska) niż alokacja rynkowa, a państwo powinno ingerować głównie po to, by dokonywać korekt niedostatków rynku, usprawniać jego mechanizmy¹².

Natomiast ekonomia ekologiczna jest koncepcją ekologizacji ekonomii¹³. U jej podstaw znajduje się ograniczone zaufanie do mechanizmów rynku jako efektywnej formy alokacji zasobów i walorów środowiska. Ekonomiści ekologiczni podkreślają, że nie chronią one przed negatywnymi skutkami ekologicznymi gospodarowania, które ujawniają się w długim okresie, ani przed konsekwencjami dokonania się w środowisku zmian nieodwracalnych. Dlatego uważają, że podstawowym problemem gospodarowania środowiskiem przyrodniczym jest problem skali tego gospodarowania. Środowisko przyrodnicze nie podlega substytucji, kapitał naturalny bowiem jest jedynie komplementarny wobec kapitału wytworzonego przez człowieka, a procesy zachodzące w środowisku są nieodwracalne. Jako kapitał naturalny ekonomia ekologiczna definiuje ogół dóbr i usług ekologicznych. Oprócz zasobów

¹¹ Por. tamże, s. 16.

¹² *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, red. B. Fiedor, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2003; T. Żylicz, *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, Wyd. PWE, Warszawa 2004.

¹³ P. Jeżowski, *Rozwój zrównoważony we współczesnych koncepcjach ekonomicznych*, [w:] *Uwagowania i mechanizmy zrównoważonego rozwoju*, Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Białystok 2004; *Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability*, red. R. Constanza, Columbia University Press, New York 1991.

odnawialnych i nieodnawialnych obejmuje on takie usługi środowiska, jak funkcja odbiornika zanieczyszczeń, utrzymywanie składu atmosfery, poprawa klimatu, regulacja stosunków wodnych, produkcja żywności, utrzymanie gatunków, rekreacja, tworzenie wartości estetycznych i kulturowych. Przy czym w ramach ekonomii ekologicznej wymienia się podstawowy kapitał naturalny (elementy środowiska przyrodniczego niezbędne do życia) oraz pozostały kapitał naturalny. Tylko ten ostatni ma stanowić przedmiot popytu i podaży, ponieważ tylko on jest w opinii zwolenników ekonomii ekologicznej substytucyjny. Poza tym ekonomiści ekologiczni zwracają uwagę na etyczne aspekty gospodarowania: problem odpowiedzialności za stan środowiska wobec przyszłych pokoleń oraz kwestię bieżącej etyki ekologicznej – jeśli jej brakuje, każde działanie przeciw środowisku da się wytłumaczyć doraźnymi interesami człowieka¹⁴.

W praktyce różnice między tymi nurtami są coraz mniejsze. Przykładowo oba nurty podobnie akcentują problem relacji między ceną pracy i ceną zasobów naturalnych. Ekonomia środowiskowa przyjmuje, że degradacja środowiska przyrodniczego wynika z niedoszacowania wartości walorów i zasobów środowiska, a co za tym idzie z nadmiernej ich eksploatacji. Natomiast ekonomiści ekologiczni głoszą takie twierdzenie: opodatkowanie zasobów przyrody jest niższe niż opodatkowanie zasobów pracy, co sprawia, że zbyt mocno eksploatuje się zasoby przyrody i degradowane środowisko, za to część zasobów pracy nie zostaje wykorzystana, co przyczynia się do eskalacji problemu bezrobocia. Twierdzenia są sobie bliskie i stanowią podstawę koncepcji ekologicznej reformy podatkowej. Jej przesłanką jest pogląd, że współcześnie występuje z jednej strony nadmierne zużycie kapitału naturalnego, wynikające z niedoszacowania jego wartości, przekładającego się na bardzo wysoki popyt na ten kapitał, a z drugiej niewykorzystanie kapitału ludzkiego spowodowane głównie przez wysokie koszty pracy, ograniczające popyt na nią. Zasadna byłaby w tej sytuacji zmiana relacji, polegająca na zmniejszeniu zużycia zasobów naturalnych przy równoczesnym wzroście wykorzystania zasobów ludzkich za pośrednictwem pełniejszego zatrudnienia. Środkiem służącym tej zmianie może być zmniejszenie opodatkowania dochodów i pracy głównie przez zniesienie lub obniżenie podatków dochodowych oraz redukcję podatków i obciążeń socjalnych pracy, a zwiększenie opodatkowania dóbr, których wytwarzanie i konsumpcja są związane z zanieczyszczeniem, szkodami ekologicznymi i zużyciem zasobów. Owocowałoby to wzrostem popytu na zasoby pracy oraz spadkiem popytu na zasoby środowiska przyrodniczego, a tym samym przejściem z przyrodochłonnej w kierunku pracochłonnej ścieżki rozwojowej¹⁵.

Ekonomia zrównoważonego rozwoju z założenia ma integrować dorobek ekonomii środowiskowej i ekonomii ekologicznej. Dąży się w jej ramach do podjęcia

¹⁴ Por. też D. Kielczewski, *Ekologia społeczna*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2001.

¹⁵ S. Killinger, *International Environmental Externalities and the Double Dividend*, Edward Elgar Pbl., Cheltenham 2001.

ogółu współczesnych wyzwań rozwojowych i poszukuje realistycznych dróg ich rozwiązywania. Jednakże wypracowane w ramach tego nurtu recepty na ogół pozostają nieznanne, co wynika z faktu, że sama koncepcja zrównoważonego rozwoju jest w ekonomii głównego nurtu postrzegana jako alternatywna wizja rozwoju społeczno-gospodarczego. Rozwój EZR i uporządkowanie kategorii związanych z tą ideą, publikacje i dydaktyka na ekonomicznych kierunkach studiów z pewnością przyczyniłyby się do lepszego poznania dorobku w tym zakresie przez ogół ekonomistów.

3. Podstawowe założenia i płaszczyzny badawcze ekonomii zrównoważonego rozwoju

Próby sformułowania podstawowych założeń ekonomii zrównoważonego rozwoju jako pierwszy dokonał Holger Rogall¹⁶. Inni autorzy na ogół zgadzają się z jego propozycjami – w niewielkim tylko stopniu modyfikują je i uzupełniają o pominięte przez tego autora kwestie. Można zatem wymienić następujące tezy i postulaty EZR:

- zasada mocnej trwałości: poszczególne rodzaje kapitałów są komplementarne wobec siebie, a nie substytucyjne;
- pluralizm metodologiczny: ekonomia zrównoważonego rozwoju korzysta z dorobku myśli ekonomicznej, ale także z innych nauk społecznych oraz nauk przyrodniczych;
- postulat rozwoju ekonomii w kierunku szerszego podjęcia kwestii sprawiedliwości gospodarowania, a nie tylko efektywności (ekonomia zrównoważonego rozwoju jako ekonomia polityczna);
- konieczność kształtowania układu instytucjonalnego gospodarki w kierunku rozwoju proekologicznych i prospołecznych uwarunkowań instytucjonalnych;
- konieczność podjęcia kwestii etycznych;
- zmiana filozofii oceny rozwoju gospodarczego: od wskaźników ilościowych w kierunku wskaźników jakościowych;
- integracja ekonomii obiektywnej (teorii ekonomicznej) z ekonomią normatywną (konkretnymi zaleceniami i wskazówkami odnośnie do polityki ekonomicznej);
- przekonanie, że siły rynkowe nie są w stanie samodzielnie zapewnić zrównoważonego rozwoju, co oznacza konieczność interwencjonizmu państwowego;
- postulat globalnej zintegrowanej polityki gospodarczej, społecznej i ekologicznej¹⁷.

Najbardziej dyskusyjne z punktu widzenia ekonomii głównego nurtu wydają się trzy kwestie: relacja między gospodarką a środowiskiem, kwestia długookresowej trwałości gospodarowania oraz problem oceny wzrostu gospodarczego. W EZR

¹⁶ H. Rogall, *Ekonomia...*

¹⁷ Por. także oraz: *Ekonomia zrównoważonego rozwoju w świetle...; Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki*, red. B. Poskrobko, Wyd WSE, Białystok 2010.

przyjmuje się, że poszczególne rodzaje kapitałów są komplementarne, a nie substytucyjne, a więc nie da się ich w pełni zastąpić. Dlatego przedmiotem zainteresowania ekonomii powinno być gospodarowanie w makrosystemie społeczeństwo–gospodarka–środowisko¹⁸. Neguje się koncepcję gospodarki jako samowystarczalnego systemu korzystającego z niewyczerpywalnych zasobów środowiska, a także skupienie na *stricte* ekonomicznym aspekcie procesów gospodarowania, zakładające, że rozwiązywanie problemów gospodarczych prowadzi do stopniowego rozwiązywania problemów społecznych i ekologicznych¹⁹. Negacja nieograniczoności zasobów środowiska sprawia też, że według ujęcia EZR nie zysk, lecz utrzymanie trwałości społeczno-gospodarczego rozwoju jest głównym celem gospodarowania. Zysk jest w tym przypadku tylko jednym z mierników działalności gospodarczej²⁰. Celem gospodarowania (w kontekście procesów wzrostowych) nie jest więc wzrost gospodarczy jako taki, lecz taki wzrost gospodarczy, który byłby zrównoważony, a więc zapewniałby dobrobyt w długim (międzypokoleniowym) okresie oraz akceptowalną równowagę między poziomem i jakością życia. Nie każdy wzrost gospodarczy jest więc oceniany pozytywnie. EZR uzupełnia „tradycyjne” ujmowanie trwałości wzrostu, oparte na koncepcji równowagi między konsumpcją i oszczędnościami, o kwestie trwałości korzystania z kapitału naturalnego oraz poziomu kapitału społecznego.

Najważniejsze płaszczyzny badawcze ekonomii zrównoważonego rozwoju to obecnie kwestie definicyjne związane z kategoriami zrównoważonego rozwoju, zagadnienia implementacji zrównoważonego rozwoju oraz problem jego mierników.

Autorzy związani z nurtem EZR poszukują nowych definicji takich kategorii, jak: rozwój, gospodarowanie, bogactwo, gospodarka rynkowa, konsumpcja, produkcja, poziom i jakość życia, dobrobyt społeczny. Rozszerzają je o aspekty ekologiczne, społeczne, a także psychologiczne i etyczne. Rozwój pojmują jako zmiany o charakterze jakościowym korzystne równocześnie z ekonomicznego, społecznego i środowiskowego punktu widzenia. Gospodarowanie to zabieganie o długo-okresową trwałość istnienia gospodarki i środowiska. Dobrobyt społeczny oznacza równowagę między ilościowymi (materialnymi) i jakościowymi (niematerialnymi, psychologicznymi) aspektami zaspokojenia potrzeb. Konsumpcja i produkcja to kształtowanie relacji konsumenta i producenta ze środowiskiem i społeczeństwem w ramach procesów zaspokajania potrzeb oraz produkcji dóbr i usług. Gospodarka rynkowa to porządek rynkowy gwarantujący ład społeczny i ekologiczny²¹.

¹⁸ B. Poskrobko, *Metodologiczne...*, s. 17.

¹⁹ Por. np. S. Dasgupta i in., *Confronting the environmental kuznets curve*, „The Journal of Economic Perspectives” 2002, no. 1. Autorzy ci starają się wykazać pozytywną korelację między wzrostem gospodarczym a ochroną środowiska, upraszczając jednak problem, sprowadzając bowiem kwestię do zagadnień zanieczyszczenia środowiska. Tymczasem kapitał naturalny to nie tylko środowisko jako miejsce składowania zanieczyszczeń i odpadów.

²⁰ B. Poskrobko, *Moetodologiczne...*, s. 17-18.

²¹ W tym miejscu dostrzegalna jest zbieżność EZR z koncepcją społecznej gospodarki rynkowej, proponowaną przez autorów niemieckiej szkoły fryburskiej (ordoliberalnej). Być może zresztą dlatego współautorami EZR są autorzy niemieccy.

W kwestiach implementacji zrównoważonego rozwoju podejmowane są próby odpowiedzi na następujące pytania:

- implementacja zrównoważonego rozwoju na poziomie gospodarstwa domowego: co oznacza konsumpcja zrównoważona, jaka jest rola świadomości ekologicznej, jakie powinno być oddziaływanie na gospodarstwa domowe;
- implementacja zrównoważonego rozwoju na poziomie przedsiębiorstwa: co oznacza zasada zrównoważonego rozwoju na poziomie przedsiębiorstwa, jakie powinny być cele gospodarowania przedsiębiorstw realizujących tę zasadę, w jaki sposób nakłonić firmy do realizowania tej zasady;
- implementacja zrównoważonego rozwoju w polityce gospodarczej: na czym polega „zrównoważona” polityka gospodarcza, które elementy są kluczowe dla wdrażania zrównoważonego rozwoju.

Kwestie implementacyjne i sposoby ich rozstrzygnięcia w ramach EZR mają przy tym wpływ na rozwój teorii konsumenta (i konsumpcji), teorii przedsiębiorstwa oraz teorii polityki gospodarczej.

Zagadnienie mierników zrównoważonego rozwoju należy do najbardziej skomplikowanych problemów EZR. Dostrzegalne są dwie alternatywne filozofie budowy mierników.

T. Borys pisze w powyższym kontekście o wskaźnikach zrównoważonego rozwoju. Uznaje, że pomiar i ocena procesów zrównoważonego rozwoju wymaga szeregu różnorodnych wskaźników, a budowa syntetycznego wskaźnika jest niezwykle trudna, być może nierealna. Autorzy piszący o wskaźnikach rozwoju zrównoważonego na ogół wymieniają cztery kategorie: wskaźniki ekonomiczne (np. PKB, wydatki na ochronę środowiska, poziom oszczędności), wskaźniki środowiskowe

Tabela 1. Wybrane propozycje syntetycznych wskaźników zrównoważonego rozwoju

Wskaźnik	Charakterystyka
Human Development Index (HDI)	Uwzględnia: oczekiwaną długość życia, poziom wykształcenia, PKB <i>per capita</i>
Sustainable Society Index (SSI)	Uwzględnia (na podstawie szczegółowych wskaźników): dobrostan społeczny, dobrostan środowiskowy oraz prawidłowe funkcjonowanie gospodarki
Happy Planet Index (HPI)	Uwzględnia: długość życia, satysfakcję z życia, ślad ekologiczny
Living Planet Index (LPI)	Uwzględnia: populacje wybranych gatunków
Index of Sustainable Welfare (ISEW)	Dotyczy konsumpcji ważonej z uwzględnieniem przede wszystkim zróżnicowania poziomu życia, degradacji środowiska oraz korzyści i kosztów związanych z konsumpcją dóbr publicznych indywidualnych
Total Material Requirement (TMR)	Opisuje materiałochłonność gospodarki

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Śleszyński, *Obrona syntetycznych wskaźników rozwoju trwałego*, [w:] *Ekonomia zrównoważonego rozwoju w świetle kanonów nauki*, red. B. Poskrobko, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2011, s. 87-93.

(np. ślad ekologiczny²², wskaźniki jakości środowiska), wskaźniki społeczne (np. poziom bezrobocia, minimum socjalne, minimum egzystencji) oraz wskaźniki instytucjonalne (np. ocena jakości prawa, wydatki na badania i rozwój w sferze ochrony środowiska, wydatki na edukację ekologiczną)²³.

J. Śleszyński uważa, że istnieje potrzeba pracy nad syntetycznym wskaźnikiem zrównoważonego rozwoju, który byłby alternatywą dla powszechnie wykorzystywanego wskaźnika PKB. Wylicza przy tym kilka interesujących propozycji takich wskaźników. Niektóre z nich są przedstawione w tabeli 1.

Interesująca jest także próba podjęcia kwestii modelowania zrównoważonego rozwoju zaproponowana przez D. Perło w ramach tzw. modelu miękkiego²⁴.

4. Podsumowanie

Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju jest propozycją sprecyzowania podstaw teorii i implementacji zrównoważonego rozwoju, co zwłaszcza w krajach Unii Europejskiej jest traktowane jak strategiczny cel polityczny. Można zauważyć, że to teoria odmienna od ekonomii głównego nurtu. Niemniej warto podkreślić, że EZR jest w swoich twierdzeniach teorią komplementarną wobec teorii powoli przejmowanych przez ekonomię głównego nurtu. Bliska jest przede wszystkim ekonomii rozwoju analizującej czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego – zwłaszcza w rzeczywistości krajów słabo rozwiniętych. Niektóre jej twierdzenia są zbieżne z tezami nowej ekonomii instytucjonalnej. EZR podkreśla także rolę instytucji w gospodarce, podejmuje kwestie internalizacji kosztów zewnętrznych oraz problem kosztów transakcyjnych. Bliskość tych teorii może oznaczać, że w przyszłości będziemy mieli do czynienia z ważkimi zmianami w rozumieniu istoty gospodarowania oraz w konstruowaniu teorii ekonomii jako takiej.

Literatura

- Borys T., *Warunki brzegowe ekonomii zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Ekonomia zrównoważonego rozwoju w świetle kanonów nauki*, red. B. Poskrobko, Wyd WSE, Białystok 2011.
- Costanza R., *Visions, values, valuation and the need for an ecological economics*, „BioScience” 2001, no. 51.
- Daly H., *Georgescu-Roegen versus Solow/Stiglitz*, „Ecological Economics” 1997, no. 3.
- Dasgupta S., Laplante B., Wang H., Wheeler D., *Confronting the environmental kuznets curve*, „The Journal of Economic Perspectives” 2002, no. 1.

²² Ślad ekologiczny jest liczony jako powierzchnia ziemi w hektarach, niezbędna do zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych danej jednostki (grupy społecznej, miasta, państwa, globalnej ludzkości).

²³ Wyliczono tylko kilka przykładowych wskaźników. Por. *Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999.

²⁴ D. Perło, *Dylematy modelowania zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Nachhaltiges Konsum? Die Entwicklung des Verbraucherverhaltens in Polen und Deutschland*, red. M. Wachowiak, D. Kielczewski, H. Diefenbacher, FEST, Heidelberg 2011, s. 121-146.

- Diefenbacher H., *Rozwój zrównoważony – od postępu wiedzy do opracowania strategii politycznych*, [w:] *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, red. D. Kielczewski, Wyd. WSE, Białystok 2009.
- Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability*, red. R. Constanza, Columbia University Press, New York 1991.
- Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki*, red. B. Poskrobko, Wyd. WSE, Białystok 2010.
- Jeżowski P., *Rozwój zrównoważony we współczesnych koncepcjach ekonomicznych*, [w:] *Uwarunkowania i mechanizmy zrównoważonego rozwoju*, Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Białystok 2004.
- Kielczewski D., *Ekologia społeczna*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2001.
- Kielczewski D., *Jakość życia i dobrobyt jako kategorie zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, red. D. Kielczewski, Wyd. WSE, Białystok 2009.
- Kielczewski D., *Konsumpcja a perspektywy zrównoważonego rozwoju*, Wyd. UwB, Białystok 2008.
- Killinger S., *International Environmental Externalities and the Double Dividend*, Edward Elgar Pbl., Cheltenham 2001.
- Kośmicki E., *Główne zagadnienia ekologizacji społeczeństwa i gospodarki*, Wyd. Ekopress, Białystok 2009.
- Mikroekonomia*, red. K. Meredyk, Wyd. UwB, Białystok 1998.
- Pearce D., *An intellectual history of environmental economics*, „Annual Review of Energy and the Environment” 2002, no. 27.
- Perło D., *Dylematy modelowania zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Nachhaltiges Konsum? Die Entwicklung des Verbraucherverhaltens in Polen und Deutschland*, red. M. Wachowiak, D. Kielczewski, H. Diefenbacher, FEST, Heidelberg 2011.
- Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, red. B. Fiedor, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2003.
- Poskrobko B., *Metodologiczne aspekty ekonomii zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Ekonomia zrównoważonego rozwoju w świetle kanonów nauki*, red. B. Poskrobko, Wyd. WSE, Białystok 2011.
- Rogall H., *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Wyd. Zys i S-ka, Poznań 2010.
- Śleszyński J., *Obrona syntetycznych wskaźników rozwoju trwałego*, [w:] *Ekonomia zrównoważonego rozwoju w świetle kanonów nauki*, red. B. Poskrobko, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2011, s. 87-93.
- Żylicz T., *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, PWE, Warszawa 2004.
- Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999.

CONCEPTION OF THE ECONOMICS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary: Economics of sustainable development (ESD) is a concept of the economic grounds theory and practice of sustainable development. At the same time it is a proposal for a new theory economics, which to a greater extent than orthodox economics integrate modern economic, social and ecological challenges. As the economic theory ESD is next to the new institutional economics and economics of development. The article presents basic assumptions of this concept.

Keywords: sustainable development, economics of sustainable development (SDE), SDE categories.